

การพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล

ขวัญตา ภูริวิทยาธิระ, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสราษฏร์ธานี, Email : kwantapradit@gmail.com

บทคัดย่อ

จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมที่บุคคลพึงมี เป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคมด้วยความเต็มใจ การปลูกฝังจิตสาธารณะในวิชาชีพพยาบาลจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เริ่มตั้งแต่การพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลให้พร้อมที่จะเป็นพยาบาลวิชาชีพที่ดี ปลูกฝังให้นักศึกษาพยาบาลมีคุณธรรมจริยธรรม มีความเอื้ออาทร มีจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ และมีจิตสาธารณะ เพื่อให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและมีสมรรถนะที่สอดคล้องตามความต้องการของสังคม การพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลกระทำได้โดยการสอดแทรกในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายที่จะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลมีจิตสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้โดยการบริการสังคมที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาพยาบาลได้มีประสบการณ์ตรงในการรับใช้และบริการสังคม ประสบการณ์ที่นักศึกษาพยาบาลได้รับจะสร้างแรงจูงใจให้เกิดจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคมและพัฒนาเป็นจิตสาธารณะตามมา

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสราษฏร์ธานี ได้จัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 1 ในรูปแบบของการบูรณาการการเรียนการสอนกับการบริการวิชาการในเนื้อหาเรื่อง จิตสาธารณะกับการแก้ปัญหาสังคมแก่ผู้ด้อยโอกาส โดยจัดให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการบริการสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้รับบริการวิชาการซึ่งประกอบด้วย นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เยาวชนของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี และผู้รับบริการของศูนย์สาธิตจิตสังคมบำบัด โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ รวม 140 คน มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในการมีทักษะชีวิตที่ดี ตลอดจนให้นักศึกษาสามารถประยุกต์ความรู้จากการบริการวิชาการแก่สังคมสู่การเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะได้เหมาะสม

จากการจัดการเรียนการสอน พบว่า ผู้รับบริการวิชาการมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในการมีทักษะชีวิตที่ดี โดยมีระดับความรู้ความเข้าใจหลังเข้ารับบริการวิชาการอยู่ในระดับดีมาก และมีระดับความพึงพอใจในภาพรวมของการบริการวิชาการแก่สังคมอยู่ในระดับดีมาก นอกจากนี้ นักศึกษาสามารถประยุกต์ความรู้จากการบริการวิชาการแก่สังคมสู่การเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะได้เหมาะสม โดยแสดงความคิดเห็นว่า การเรียนรู้จากการบริการวิชาการแก่สังคมเป็นสิ่งที่ดีมาก ทำให้เข้าใจเกี่ยวกับจิตสาธารณะมากขึ้น และสามารถนำผลจากการบริการวิชาการแก่สังคมสู่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะได้ แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้โดยการบริการสังคมทำให้นักศึกษาเกิดความคิดและความรู้ใหม่ เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชา เกิดแรงจูงใจในการช่วยเหลือสังคม และต้องการนำประสบการณ์ในการบริการสังคมไปพัฒนาตนเองเพื่อการเป็นผู้มีจิตสาธารณะต่อไป

คำสำคัญ : จิตสาธารณะ นักศึกษาพยาบาล

Development of Public Mind in Nursing Students

Kwanta Phooriwithhayatheera, Boromarajonani College of Nursing, Suratthani,
Email: kwantapradit@gmail.com

Abstract

Public mind is a moral and an ethical characteristic that a person should have. It is willingly expressed of person's participations in activities or situations that benefit others, communities, and society. Cultivating a public mind in nursing profession is therefore essential. It begins from public mind development in nursing students to be a good professional nurse by cultivating them with morality, ethics, caring mind, humanized care, and public mind so that they can be qualified and competent graduates as desired by the society. The development of public mind in nursing students can be done by inserting the public mind related contents and activities in each teaching, in integrated learning, and in a variety of learning styles to promote students to be public minded. Especially, it can be done through the services learning focuses on providing students the experience of public mind services and activities given to society directly. Through such experience, the nursing students will be motivated to aware in social services and self-develop as a person with public mind.

Boromarajonani College of Nursing, Suratthani had organized Life Skills Subject for the 1st year students in Bachelor of Nursing Science Program as an integrated teaching and academic service in the topic of Public Mind and Social Problem Solving in Marginal and Disadvantaged Clients. This course provided nursing students to have service learning. The service targeted at 140 clients, including students in primary schools in Mueang District, Suratthani, youth of a training center, Region 8, Suratthani, and clients in psychosocial therapy center of Suansaranrom Hospital, to make them be knowledgeable, understandable and to be aware in having a good life skills. With this service nursing students could apply knowledge from service learning to self-develop as a person with public mind appropriately. From this learning, it was found that the clients had knowledge, understanding, and awareness in life skills at a very good level, and they were also satisfied with the overall of academic services at a very good level. In addition, the nursing students could apply knowledge from service learning to self-develop being public mind appropriately. They commented that service learning was very good; it helped them to understand about the public mind very well and applied the results from service learning to develop being a public minded person. This teaching showed that service learning makes students get new ideas and knowledge, learn about public mind, and have motivations for providing social services. They wanted to bring this experience to have their self-development for being a public mind.

Keywords: Public Mind, Nursing Students

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลเป็นอย่างมาก มีการแข่งขันกันอย่างหลากหลาย มีผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัญหาสังคมและประเทศชาติ จากการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น และให้ความสำคัญกับศีลธรรม วัฒนธรรมที่ดีงาม รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นลดลง บุคคลมุ่งหารายได้ในการดำรงชีวิตประจำวันเพื่อตอบสนองความต้องการ การบริโภคด้านวัตถุมากขึ้น การช่วยเหลือเกื้อกูลและความมีน้ำใจไมตรีน้อยลง แย่งแย่ง เอาเปรียบกัน ขาดความสามัคคี ไม่เคารพสิทธิผู้อื่น และขาดการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม (Office of the Higher Education Commission, 2011) สืบเนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นั้น ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ ซึ่งกระแสการเร่งพัฒนาท่ามกลางสภาพเศรษฐกิจที่ต้องแข่งขันกันสูง ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของสังคมไทยต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด คนในสังคมมีค่านิยมทางวัตถุสูงขึ้น เอาเปรียบเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม ขาดคุณธรรมจริยธรรม ขาดสมดุลทั้งทางจิตใจและวัตถุ (Kuha, & Naraong-ard, 2011) และการศึกษาของ ภูมิ ใจสมศรี (Jisamak, 2010) อธิบายว่าสังคมไทยก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงจากอดีตมาถึงปัจจุบันด้วยหนทางที่อันตรายมากเพราะมีแนวโน้มจากธรรมเนียมเป็นทุนนิยม เปลี่ยนจากยุคสมัยที่ชุมชนเข้มแข็ง เพราะความใกล้ชิดระหว่างบ้าน วัด มีสยิด โบสถ์ มีความกลมเกลียวกันดี แต่เมื่อองค์การต่าง ๆ ละเลยและถือเอาทุนนิยมเป็นสำคัญ ความกลมเกลียวก็ห่างหายไป ทั้งยังมีแนวโน้มสาธารณะนิยมเป็นปัจเจกนิยม คนไทยขาดจิตสาธารณะมากขึ้น แล้งน้ำใจมากขึ้น ไม่เห็นถึงความสำคัญของส่วนรวม แต่มองความจำเป็นของตนเองเป็นสำคัญ ส่งผลให้บุคคล มีจริยธรรมลดลง การมีจิตสาธารณะในสังคมจึงเริ่มเสื่อมถอยมากขึ้นและก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ได้แก่ การทิ้งขยะในที่สาธารณะ ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลาย การใช้ทางสาธารณะเพื่อประโยชน์ส่วนตน มีการเอาเปรียบผู้อื่น การแพร่ระบาดของยาเสพติด การทอดทิ้งเด็ก การค้าประเวณีและค่านิยม จะเห็นได้ว่า ปัญหาเหล่านี้สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่เปลี่ยนเป็นสังคมที่เห็นคุณค่าทางวัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ เห็นแก่ตัว และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลขาดจิตสาธารณะทั้งสิ้น จิตสาธารณะจึงเป็นจิตลักษณะ ที่สำคัญที่สุดของสมาชิกทุกคนในสังคมทั้งในระดับโลก ระดับประเทศ และระดับบุคคล ที่ทุกคนต้องตระหนักอย่างเร่งด่วน

จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่เกิดจากปัจจัยส่วนบุคคล ครอบครัว การศึกษา โครงสร้างของสังคม และปัจจัยในชุมชน (Kamsrichan, 2001) เป็นคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมที่บุคคลพึงมี ทำให้สังคมเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากบุคคลที่ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมจะมีความต้องการช่วยเหลือสังคมให้ดีขึ้น และริเริ่มกระทำให้ผู้อื่นเห็นเป็นแบบอย่าง จิตสาธารณะจึงเป็นลักษณะสำคัญของพลเมืองดีของประเทศ เพราะบุคคลที่มีจิตสาธารณะจะตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และตระหนักในความรับผิดชอบของตนที่จะต้องดูแลรักษาทรัพยากรสมบัติส่วนรวมของสังคม ไม่ล่วงล้ำสิทธิของผู้อื่น การปลูกฝังให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมของบุคคล ซึ่งเป็นเรื่องจากภายใน จิตสาธารณะจึงมีความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้บุคคลรู้จักหน้าที่ เสียสละ ร่วมแรงร่วมใจ ร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม และช่วยสร้างสรรค์ประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่สังคม เพราะบุคคลที่เป็นผู้ให้จะมีความรู้สึกที่เป็นสุข เป็นผู้ที่แสดงถึงการมีจิตสำนึกในความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น เป็นบุคคลที่พึงปรารถนาของผู้อื่น การเป็นผู้ให้หรือผู้มีจิตสาธารณะจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมที่จะนำมาซึ่งความสุขอย่างยั่งยืนถาวร จิตสาธารณะจึงเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคมด้วยความเต็มใจ มีความกระตือรือร้นโดยไม่หวังผลตอบแทน สามารถแบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อให้ประโยชน์แก่ส่วนรวม มีความเข้าใจ เห็นใจผู้อื่นที่ไม่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยร่างกาย สติปัญญา เพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน (Office of the Higher Education Commission, 2011) จิตสาธารณะ

จึงเป็นเรื่องที่ควรมีการปลูกฝังในบุคคลตั้งแต่วัยเด็กเพื่อให้เติบโตเป็นเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักเรียนทุกระดับชั้นและนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ตลอดจนทุกสาขาวิชาชีพ เพื่อให้บุคคลตระหนักในการมีส่วนร่วมต่อการแก้ปัญหาสังคม เป็นพลังขับเคลื่อนทางสังคม เป็นผู้ให้ ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น ตลอดจนพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะอย่างแท้จริง

สถาบันการศึกษามีความเกี่ยวข้องและสำคัญยิ่งกับการมีจิตสาธารณะของบุคคลรองจากสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันหลัก การปลูกฝังจิตสาธารณะกระทำได้ตั้งแต่การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษาและไม่สิ้นสุด เพราะสถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันที่จัดการศึกษาแก่บุคคลซึ่งอยู่ในวัยที่มีพัฒนาการสูงที่สุดทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และคุณธรรม โดยกระทรวงศึกษาธิการ (Office of the Higher Education Commission, 2011) ได้ระบุบทบาทสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาในการปลูกฝังจิตสาธารณะแก่นักศึกษา โดยมีมาตรฐานด้านการดำเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการผลิตบัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการให้บริการวิชาการแก่สังคม และด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อรองรับการพัฒนาประเทศ ผลิต และประยุกต์ความรู้รองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ตลอดจนใช้องค์ความรู้ในการสร้างจิตสำนึกและการขึ้นนำสังคม เพราะจิตสาธารณะเป็นคุณธรรมประการสำคัญที่จะส่งเสริมเจตคติของนักศึกษาทำให้นักศึกษามีจิตใจเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว มีความเป็นพลเมืองดี และเห็นความเท่าเทียมกันของมนุษย์เป็นแรงผลักดันในภาคพลเมือง ทำให้สังคมเคลื่อนไหวไปในทิศทางตามความต้องการของพลเมือง ประเทศขับเคลื่อนด้วยอำนาจประชาชนซึ่งเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตย ถ้านักศึกษาขาดจิตสาธารณะก็จะเป็นเพียงประชาชนที่ไม่รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น เติบโตไปเป็นประชาชนที่ไม่รู้จักการพึ่งตนเอง (Passive) รวมทั้งจิตใจคับแคบ ไม่ช่วยเหลือสังคม ขาดความสามัคคี ไม่สามารถเรียนรู้ ทำงาน หรือดำรงชีวิตร่วมกับบุคคลในสังคมได้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดผลเสียทั้งในระดับสังคมประเทศและสังคมโลก (Throne, 1997 cited in Vongmonta, & Bandisak, 2009) การปลูกฝังจิตสาธารณะจึงเป็นสิ่งที่สถาบันการศึกษาต้องมีความตระหนักอย่างยิ่งเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ คุณธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถาบันการศึกษาวิชาชีพพยาบาลที่มีหน้าที่ผลิตบัณฑิตทางการแพทย์การพยาบาลสู่การให้บริการทางสุขภาพแก่ประชาชนที่เน้นการให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ สถาบันต้องปลูกฝังให้นักศึกษามีคุณธรรมจริยธรรม มีความเอื้ออาทร มีจิตสาธารณะ และมีจิตวิญญาณในการบริการสุขภาพแก่ประชาชน เพื่อที่จะเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและมีสมรรถนะที่สอดคล้องตามความต้องการของสังคมต่อไป

จิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลสามารถพัฒนาได้โดยการจัดการเรียนการสอนทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ได้แก่ การเล่นเกม การใช้เกม การใช้กรณีตัวอย่าง การใช้บทบาทสมมติ การอภิปรายกลุ่ม และการเรียนรู้จากสถานการณ์จำลอง โดยเฉพาะการเรียนการสอนนอกชั้นเรียนที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ตรง ได้แก่ การศึกษาสภาพจริง และการเรียนรู้โดยการบริการสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้โดยการบริการสังคมที่ช่วยพัฒนาจิตสาธารณะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการเข้าไปมีประสบการณ์ในการรับใช้และบริการสังคม ประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับจะสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคมและพัฒนาจิตสาธารณะ ดังการศึกษาของ เบญจวรรณ รอดแก้ว (Rodkaew, 2010) พบว่าหลังดำเนินโครงการพัฒนาสังคม นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนดำเนินโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับการศึกษาของ คมสัน สุขมาก และ วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา (Sugmak, & Pathumjaroenwattana, 2011) พบว่า การสนทนา การฝึกสมาธิ การทำความกระจำนายนัย การเรียนรู้ผ่านละคร การอ่านชีวประวัติบุคคลสำคัญ และการทำงานช่วยเหลือสังคม เป็นกระบวนการเสริมสร้างมโนทัศน์เชิงจิตสำนึกสาธารณะของอาสาสมัครตำรวจได้ ผลจากการศึกษาเหล่านี้ ผู้ศึกษาตระหนักว่าการเรียนการสอนแบบบริการสังคมเป็นรูปแบบการสอนที่มีความเป็นไปได้ในการช่วยพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อช่วยพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล โดยเริ่มตั้งแต่การทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ จิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล การจัดการเรียนการสอนในการพัฒนา

จิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล และการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

จิตสำนึกสาธารณะ (Public Mind) หมายถึง ความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหานั้นๆ โดยมีการรับรู้ถึงสิทธิของตนเองควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสังคม สำนึกถึงพลังของตนเองที่สามารถร่วมแก้ไขปัญหานั้นได้และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกับคนในสังคมนั้น จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมส่วนบุคคลที่ทำให้สังคมมีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหา บุคคลจะตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น แสดงถึงความต้องการที่จะช่วยเหลือสังคม พยายามผลักดันและลงมือกระทำให้ผู้อื่นเห็นเป็นแบบอย่างในที่สุด ในการพัฒนาจิตสาธารณะนั้นสามารถอธิบายได้โดยแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) แนวคิดทฤษฎีพัฒนาการเชาว์ปัญญา (Piaget Theory) แนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Kohlberg Theory) และแนวคิดทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม (Tree Moral Theory) ดังนี้

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม แบนดูรา (Bandura, 1977 cited in Vongmonta, & Bandisak, 2009) เชื่อว่าพฤติกรรมมนุษย์นอกเหนือจากปฏิกิริยาสะท้อนเบื้องต้นแล้วเกิดจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น และการเรียนรู้พฤติกรรมใหม่เหล่านั้นสามารถเรียนรู้ได้โดยประสบการณ์ตรงหรือโดยการสังเกต องค์ประกอบทางชีววิทยามีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ องค์ประกอบในตัวบุคคลมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้พฤติกรรม ในการอธิบายกระบวนการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์นั้น แบนดูราอธิบายรูปแบบของการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องระหว่างพฤติกรรม องค์ประกอบส่วนบุคคล และองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม โดยองค์ประกอบทั้ง 3 จะมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ พฤติกรรมของมนุษย์สามารถกำหนดสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมก็สามารถกำหนดพฤติกรรม พฤติกรรมสามารถกำหนดองค์ประกอบส่วนบุคคล องค์ประกอบส่วนบุคคลก็สามารถกำหนดพฤติกรรมได้เช่นกัน ในทำนองเดียวกันองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบส่วนบุคคลก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ แบนดูรา ได้กล่าวถึงตัวกำหนดพฤติกรรม 2 ประการ เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่เป็นสิ่งเร้า ได้แก่ เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อม การเกิดเหตุการณ์ต่างๆเหล่านั้นซ้ำๆ มนุษย์จะคาดการณ์ไว้ว่าเมื่อมีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นจะมีเหตุการณ์อะไรตามมา และตัวกำหนดพฤติกรรมอีกประการหนึ่ง คือ ตัวกำหนดที่เป็นผลซึ่งก็คือผลของการกระทำของมนุษย์ที่จะเลือกกระทำพฤติกรรมที่ได้รับผลทางบวก และจะหลีกเลี่ยงการกระทำพฤติกรรมที่จะได้รับผลทางลบ วิธีการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์มี 2 วิธี คือ การเรียนรู้จากผลของการกระทำ และวิธีการเรียนรู้จากการเลียนแบบหรือจากตัวแบบ โดยที่การเรียนรู้จากผลของการกระทำเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงซึ่งจะทำหน้าที่ 3 ประการ คือ ให้ข้อมูล จูงใจ และเสริมแรง ส่วนการเรียนรู้จากการเลียนแบบหรือจากตัวแบบเป็นการเรียนรู้จากการสังเกต ตัวแบบกระทำพฤติกรรม (Observational Learning) ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ทางอ้อม การเรียนรู้จากตัวแบบอาศัยกระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตเป็นสำคัญ ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ กระบวนการใส่ใจ กระบวนการเก็บจำ กระบวนการทางกาย และกระบวนการจูงใจ นอกจากนี้ แบนดูรายังได้กล่าวถึงการควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญาไว้ว่า การเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลของการกระทำจะอยู่ในรูปของความเชื่อและความคาดหวัง ซึ่งเป็นกระบวนการทางปัญญา ความเชื่อ และความคาดหวังนี้จะทำหน้าที่ควบคุมหรือกำกับการกระทำของมนุษย์ในเวลาต่อมา นั่นคือการกำกับตน (Self-Regulation) และการรับรู้ความสามารถของตน (Self-Efficacy) การควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญาที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับกฎเกณฑ์เงื่อนไข การคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองและผลที่จะเกิดขึ้น และสิ่งจูงใจ สรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเน้นการเปลี่ยนแปลงที่พฤติกรรมภายในของบุคคลที่ได้มาจากการเรียนรู้ใหม่ๆ ถือว่าการเรียนรู้ได้เกิดขึ้นแล้ว ดังนั้น พฤติกรรมการมีจิตสาธารณะของบุคคลตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมสามารถ

กระทำได้โดยให้ผู้เรียนสังเกตจากตัวแบบ จูงใจให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้และเห็นคุณค่า และพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติตามอย่างเต็มความสามารถ

แนวคิดทฤษฎีพัฒนาการเชาว์ปัญญา เพียเจต์ (Piaget, 1976 cited in Ajpru, H., 2001) อธิบายว่ามนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยการรวบรวมข้อมูลและการปรับตัวแบบเมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมก็จะมีประสบการณ์ใหม่ให้รวมเข้าอยู่ในโครงสร้างของสติปัญญา มีการตีความหรือการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมตามขั้นตอน 4 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 แรกเกิด-2 ปี (Sensorimotor) เด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวของอวัยวะต่างๆของร่างกาย ขั้นที่ 2 อายุ 18 เดือน-7 ปี (Preoperational) เด็กก่อนเข้าโรงเรียนและวัยอนุบาล เด็กวัยนี้มีโครงสร้างของสติปัญญาที่จะใช้สัญลักษณ์แทนวัตถุสิ่งของที่อยู่รอบๆตัวได้หรือมีพัฒนาการทางด้านภาษาจะเริ่มพูด เป็นประโยคและเรียนรู้คำต่างๆเพิ่มขึ้น เด็กจะรู้จักคิด อย่างไรก็ตามความคิดของเด็กวัยนี้ยังมีข้อจำกัดหลายอย่าง ขั้นที่ 3 อายุ 7-11 ปี (Concrete Operations) พัฒนาการด้านสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้จะสามารถสร้างกฎเกณฑ์ ตั้งกฎเกณฑ์ และแบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ได้ เด็กจะสามารถอ้างอิงด้วยเหตุผลและไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้น สามารถแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์หลายๆอย่างและคิดย้อนกลับได้ มีความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมและความสัมพันธ์ของตัวเลขเพิ่มมากขึ้น และขั้นที่ 4 อายุ 12 ปีขึ้นไป (Formal Operations) พัฒนาการเชาว์ปัญญาและความคิดเห็นของเด็กเป็นขั้นสุดยอด คือ เด็กในวัยนี้จะเริ่มคิดเป็นผู้ใหญ่ สามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถคิดเป็นนักวิทยาศาสตร์ สามารถตั้งสมมติฐานและทฤษฎี และแยกได้ว่าความจริงที่เห็นกับการรับรู้ไม่สำคัญเท่ากับการคิดถึงสิ่งที่อาจเป็นไปได้ เพียเจต์สรุปว่า “เด็กวัยนี้เป็นผู้ที่คิดเหนือไปกว่าสิ่งปัจจุบัน สนใจที่จะสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่าง และมีความพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีความจริงหรือสิ่งที่เป็นนามธรรม” เขาได้ศึกษาพัฒนาการด้านความคิดของเด็กว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไร และพบว่าการเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการด้านสติปัญญาซึ่งจะมีพัฒนาการไปตามวัยต่างๆเป็นลำดับขั้นและเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรเร่งรัดเด็กให้ข้ามพัฒนาการจากขั้นหนึ่งไปสู่ขั้นหนึ่ง เพราะจะทำให้เกิดผลเสียแก่เด็ก แต่การจัดประสบการณ์ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กกำลังจะพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่าสามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม เพียเจต์เน้นความสำคัญของการเข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กมากกว่าการกระตุ้นเด็กให้มีพัฒนาการเร็วขึ้น นอกจากนี้ เขาได้สังเกตจากการเล่นของเด็กพบว่าพฤติกรรมด้านจริยธรรมของเด็กเกิดจากการเล่นต่างๆ เริ่มตั้งแต่เด็กเล่นโดยไม่รู้จักกฎเกณฑ์โดยยึดถือเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง ต่อมาเมื่อเด็กเริ่มรู้ในความสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่นด้วยกัน จนกระทั่งเด็กได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ต่างๆด้วยความรู้สึกเฉพาะตัว เด็กจะมีพฤติกรรมการเล่นที่ดีขึ้น รู้จักกฎกติกา รู้จักเคารพผู้อื่น และสามารถเล่นกับผู้อื่นได้ นั่นคือเด็กได้มีการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมของเขาแล้ว ซึ่งพฤติกรรมจิตสาธารณะถือเป็นพฤติกรรมจริยธรรมที่สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการเชาว์ปัญญาเช่นเดียวกัน

แนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม โคลเบอร์กได้ยึดถือทฤษฎีพัฒนาการเชาว์ปัญญาของเพียเจต์เป็นหลักในการพัฒนาการทางจริยธรรมและถือว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลจากพัฒนาการทางเชาว์ปัญญา (Pangpa, 2007) เขาได้ปรับปรุงวิธีการวิจัยอย่างกว้างขวางในประเทศอื่นที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันไป วิธีการวิจัยจะสร้างสถานการณ์สมมติปัญหาทางจริยธรรมที่ผู้ตอบยากจะตัดสินใจได้ว่า “ถูก” “ผิด” “ควรทำ” “ไม่ควรทำ” อย่างเด็ดขาด เพราะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง การตอบจะขึ้นกับวัยของผู้ตอบเกี่ยวกับความเห็นใจในบทบาทของผู้แสดงพฤติกรรมในเรื่องค่านิยมสำนึกในหน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ความยุติธรรม หรือหลักการที่ตนยึดถือให้คำจำกัดความของจริยธรรมว่าจริยธรรมเป็นความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกผิดและเกิดขึ้นจากกระบวนการทางความคิดซึ่งต้องอาศัยวุฒิภาวะทางปัญญา พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลจากพัฒนาการจากโครงสร้างความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม และความคิดเชิงจิตสาธารณะก็เป็นส่วนหนึ่งของความคิดเรื่องการพัฒนาจริยธรรมและเหตุผลเชิงจริยธรรมตามแนวคิดของโคลเบอร์ก ซึ่งเป็นความคิดในระดับต่างๆที่บุคคลใช้หลักในการตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับจริยธรรม (Wisetchoo, 2011) สอดคล้องกับที่ อ้อมใจ วงษ์มณฑา (Vongmonta, 2010) อธิบาย

องค์ประกอบของจิตสาธารณะว่าประกอบด้วย 1) องค์ประกอบด้านความคิด เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคิดที่เป็นส่วนของการรับรู้หรือเกิดการรับรู้ของความเป็นหลัก เช่น การรับรู้ ความทรงจำ ความมีเหตุผล และการใช้ปัญญา 2) องค์ประกอบด้านความรู้สึก เป็นส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นความคิดอีกต่อหนึ่ง เป็นส่วนของความรู้สึกทางใจของความเป็นหลักที่รวมเอาความรู้สึกของบุคคลในด้านบวกหรือด้านลบ และ 3) องค์ประกอบด้านการปฏิบัติหรือการกระทำ (Behavior) เป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดแนวโน้มทางปฏิบัติหรือปฏิกิริยาตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ซึ่งส่วนนี้ต้องอาศัยความเข้าใจหรือความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นพื้นฐาน

แนวคิดทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม เป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ 8 ประการ ที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคณิศร เก่ง และมีสุขของคนไทย (Bhanthumnawin, 2001) โดยอธิบายเกี่ยวกับสาเหตุของพฤติกรรมของคณิศร และคนเก่งว่าพฤติกรรมเหล่านี้มีสาเหตุจากทางจิตใจอะไรบ้าง ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม มี 3 ส่วน คือ 1) ส่วนที่เป็นดอกและผลของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็ง เพื่อส่วนรวม ส่วนแรกนี้เป็นพฤติกรรมประเภทต่างๆที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ ผลออกมาเป็นพฤติกรรมต่างๆน่าปรารถนา 2) ส่วนลำต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำงาน การประกอบอาชีพอย่างขยันขันแข็ง อันประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่ ทศนคติค่านิยมและคุณธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ถ้าต้องการที่จะเข้าใจการอธิบายทำนายและพัฒนาพฤติกรรมชนิดใดจะต้องใช้จิตลักษณะบางด้านหรือทั้ง 5 ด้านนี้ประกอบกันจึงจะได้ผลดีที่สุด 3) ส่วนที่เป็นรากแก้ว เป็นจิตลักษณะที่ประกอบด้วยสติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิต จิตลักษณะพื้นฐานทั้ง 3 ประการนี้ใช้อธิบายสาเหตุของพฤติกรรมของคณิศรและคนเก่งและพัฒนาพฤติกรรมของคณิศรและคนเก่งด้วย ซึ่งพฤติกรรมที่ดีและพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะมาจากการพัฒนาสุขภาพจิต สติปัญญา และประสบการณ์ทางสังคม เป็นรากฐานสำคัญที่จะสามารถพัฒนาให้บุคคลมีเหตุผลทางจริยธรรมอันจะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่ดี คือ ไม่เบียดเบียน ปฏิบัติตามหลักศาสนา และอาสาที่จะให้ความช่วยเหลือ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของจิตสาธารณะ จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ พบว่า จิตสาธารณะและการพัฒนาจิตสาธารณะสามารถอธิบายได้ด้วย 4 ทฤษฎีดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลซึ่งนับว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะนักศึกษาพยาบาลถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่วิชาชีพพยาบาลอันแสดงถึงบุคคลที่ก่อปรด้วยการมีคุณธรรมจริยธรรม มีความเอื้ออาทร มีจิตสาธารณะ และมีจิตวิญญานในการให้บริการสุขภาพแก่ประชาชน เพื่อให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีสมรรถนะที่สอดคล้องตามความต้องการของสังคม

จิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล

นอกจากจิตสาธารณะจะมีความสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมของพลเมือง ยังเป็นสมรรถนะที่มีความสำคัญต่อวิชาชีพพยาบาล ดังเช่น คองเกอร์ และ จอห์นสัน (Conger and Johnson, 2000 cited in Ajpru, 2001) อธิบายว่า ปัจจุบันผลของกระบวนการโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้กับภาวะสุขภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งผลต่อแบบแผนการดำเนินชีวิต มีโรคใหม่เกิดขึ้นจำนวนมากทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ นโยบายสาธารณสุขเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบดังกล่าว วิชาชีพพยาบาลจึงต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเพื่อนำไปปรับใช้ในการให้บริการแก่สังคม จิตสาธารณะจึงเป็นสมรรถนะด้านสังคมและด้านการเมืองซึ่งผู้เชี่ยวชาญทางการพยาบาลกล่าวว่าเป็นสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในวิชาชีพพยาบาล แต่พบว่าการศึกษาพยาบาลมีการตอบสนองความต้องการด้านนี้อย่างช้าๆ ดังนั้น การพัฒนาจิตสาธารณะในวิชาชีพพยาบาลเป็นสิ่งที่ต้องลงมือกระทำโดยเร่งด่วน ซึ่งเริ่มต้นได้ตั้งแต่การพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลให้พร้อมที่จะเป็นพยาบาลวิชาชีพที่ดี มีจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ และสามารถสร้างคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

จิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลเป็นความตระหนักของนักศึกษาพยาบาลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมและแก้ไขปัญหานั้นๆ โดยมีการรับรู้ถึงสิทธิของตนควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสังคม สำนึกถึงพลังของตนเองสามารถร่วมแก้ไขปัญหาคิดและลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกับคนในสังคมนั้น จิตสาธารณะ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ จิตสำนึกสาธารณะ 4 ด้าน และพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีจิตสาธารณะ 2 ด้าน รวม 6 ด้าน คือ

1. ด้านความตระหนักปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อทุกคน รวมทั้งสถาบันการศึกษาวิชาชีพพยาบาลและประเทศชาติ มีความเห็นว่าสื่อมวลชน บุคคล และป้ายนิเทศ เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

2. ด้านการวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุและกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง การเชื่อมโยงความสำคัญของปัญหาในแต่ละด้านสู่ระบบสุขภาพและการเจ็บป่วยของคนในสังคม ให้ความสำคัญกับการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในวิชาชีพพยาบาล โดยการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน อาจารย์ผู้ปกครอง รวมทั้งบุคคลอื่นๆ และการอภิปรายในชั้นเรียนถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเกี่ยวกับสาเหตุแนวทางป้องกัน และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

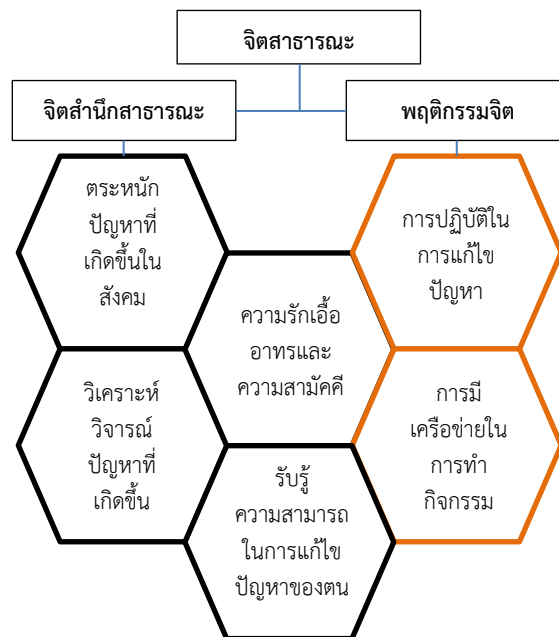
3. ด้านความรักเอื้ออาทรและความสามัคคี เป็นความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการช่วยเหลือสังคม การมีความรักต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดลอม มีความเมตตา รู้สึกไม่สบายใจเมื่อเห็นผู้อื่นเป็นทุกข์แม้ว่าปัญหานั้นจะไม่ส่งผลกระทบต่อตนเอง แต่ก่อให้เกิดปัญหาต่อส่วนรวม ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของสถาบันการศึกษา และคิดว่าความร่วมมือของบุคคลหลายคนยิ่งก่อให้เกิดพลังในการแก้ปัญหาสังคม เชื่อว่าความรับผิดชอบไม่เพียงมีเฉพาะในเขตรั้วบ้านหรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่เป็นความรับผิดชอบต่อเพื่อนมนุษย์ สิ่งแวดลอม และสังคมส่วนรวม ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีวิธีการแก้ปัญหาที่คำนึงถึงประโยชน์ของทุกฝ่าย รับรู้ถึงสิทธิของตนและคำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น มีแนวคิดที่ความขัดแย้งไม่ได้ก่อให้เกิดความแตกสามัคคีเสมอไป

4. ด้านการรับรู้ความสามารถของตนเองในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นความคิดเห็นที่เกี่ยวกับความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีความกระตือรือร้นในการหาวิธีการแนวทาง และทรัพยากรในการแก้ไขปัญหา เชื่อมั่นว่าบุคคลเพียงหนึ่งคนก็สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้โดยเริ่มจากการแก้ไขปัญหาที่ใกล้ตัว

5. ด้านการปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นพฤติกรรมการประเมินตนเองเกี่ยวกับความถี่ในการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยเข้าร่วมในกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมจากการริเริ่มของตนเองหรือผู้อื่น เข้าร่วมโครงการของสถาบัน การศึกษาหรือชมรมที่มีจุดมุ่งหมายในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมและปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วยความเต็มใจ พุ่มเททั้งร่างกายและจิตใจต่อการแก้ปัญหาย่างจริงจัง โดยการให้ทุนทรัพย์ ร่วมมือในกิจกรรมตามความสามารถของตนเอง เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหายโดยเริ่มจากปัญหาใกล้ตัว อนุรักษ์ทรัพยากรโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด รักษาสิ่งแวดลอมทั้งจากกิจกรรมในกิจวัตรประจำวันและการเข้าร่วมกับบุคคลอื่น เป็นการกระทำที่มีผลทำให้เกิดการผลักดันและการเคลื่อนไหวในการพัฒนาสังคมตามความรู้ความสามารถของตนเองด้วยความเต็มใจ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นที่นอกเหนือจากการฝึกปฏิบัติการพยาบาล

6. ด้านการมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม เป็นพฤติกรรมการประเมินตนเองเกี่ยวกับความถี่ในการทำกิจกรรมร่วมกับสถาบันการศึกษาอื่นๆ ชมรม กลุ่ม หรือมูลนิธิ ที่มีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือสังคม ทั้งองค์กรของรัฐบาลและเอกชนตามปัญหาที่นักศึกษาพยาบาลรับรู้ว่าเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข มีการ

ตั้งวัตถุประสงค์ร่วมกัน ประสานงานตามแนวทางที่กำหนด ดำเนินการตามการยอมรับของทุกฝ่าย มีการเรียนรู้ ทำความเข้าใจและปฏิบัติร่วมกัน ทำด้วยความเต็มใจ ไม่ถูกบังคับ มีการติดต่อสื่อสารเพื่อดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ภาพ 1 องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล พบว่ามีการศึกษาค่อนข้างน้อย แต่ก็มีการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะของเด็ก เยาวชน นักเรียน และนักศึกษา ซึ่งผู้ศึกษาได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

หุทัย อาจปรู (Ajpru, 2001) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลจากสถาบันการศึกษพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีจิตสาธารณะต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม ส่วนภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มกิจกรรม กลุ่มสังคม ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสาธารณะของนักศึกษา และรูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มเก็บตัวมีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาที่ระดับ .05 และตัวแปรที่ร่วมกันพยากรณ์การมีจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มก้าวหน้า รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มกิจกรรม และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองตามลำดับ

วรพร วันไชยธนวงศ์, ประกายแก้ว อนุสรณ์ และ วรรณ พิพัฒน์ธนวงศ์ (Wanchaitanawong, Tanasuwan, & Pipatthanawong, 2008) ศึกษาการพัฒนาระบบการสร้างจิตอาสาของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ พบว่า กระบวนการสร้างจิตอาสา ประกอบด้วย 1) การปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสา 2) การเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และทักษะด้านความรู้การติดต่อสื่อสาร 3) การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และ 4) การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

อ้อมใจ วงษ์มณฑา และ ประเสริฐ บัณฑิตศักดิ์ (Vongmonta, & Bandisak, 2009) ศึกษาจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พบว่า จิตสาธารณะของนักศึกษาทั้งภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษาที่มีภูมิลำเนา ศาสนา และผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนต่างกัน พบว่า มีจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาที่อยู่ในคณะวิชา
ชั้นปีที่ศึกษา อาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่แตกต่างกัน พบว่า นักศึกษามีจิตสาธารณะไม่แตกต่างกัน

นงลักษณ์ เขียนงาม และ สมพร เมธีวัฒนากุล (Kienngam, & Mateewhathanakul, 2010) ศึกษาปัจจัย
ที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และนักศึกษาคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พบว่า นักศึกษามีจิตสาธารณะระดับดีร้อยละ 75.30 รับผิดชอบต่อครอบครัว
ร้อยละ 98.30 รับผิดชอบต่อสังคมร้อยละ 94.50 และรับผิดชอบต่อตนเองร้อยละ 78.10 สถาบันครอบครัว
มีความเกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว และด้าน
ความรับผิดชอบต่อสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อริยา คูหา และ สุวิมล นราองอาจ (Kuha, & NaraNgong-ard, 2011) ศึกษาจิตสาธารณะและรูปแบบ
การดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำแนกตามเพศ คณะ ประเภทของ
โรงเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ชั้นปี และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และศึกษา
ความสัมพันธ์ระหว่างจิตสาธารณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักศึกษา พบว่า จิตสาธารณะของนักศึกษา
อยู่ในระดับมาก มีรูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มก้าวหน้าและกลุ่มวิชาชีพมากที่สุด และน้อยที่สุดคือกลุ่มเก็บตัว
นอกจากนี้ จิตสาธารณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .01

การจัดการเรียนการสอนในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล

การจัดการเรียนการสอนในการพัฒนาจิตสาธารณะเป็นเรื่องที่สถาบันการศึกษาต้องร่วมมือกันปลูกฝัง
ให้เกิดกับผู้เรียน โดยการสอดแทรกเข้าไปในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และใช้
รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ กระทำได้ทั้งการบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม
การเล่านิทาน การใช้เกม การใช้กรณีตัวอย่าง การใช้บทบาทสมมติ การเรียนรู้จากสถานการณ์จำลอง การศึกษา
สภาพจริง และการบริการสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้โดยการบริการสังคม (Service Learning) ที่ช่วย
ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าไปมีประสบการณ์ในการรับใช้และบริการสังคม ประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับ
จะสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคมและพัฒนาจิตสาธารณะตามมา ทั้งนี้ ผู้เรียนจะต้อง
มีการสำรวจความต้องการของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนและวางแผนการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ
ลงมือปฏิบัติการบริการสังคมตามแผนและนำประสบการณ์ทั้งหลายที่ได้รับมาคิดพิจารณาไตร่ตรอง จนกระทั่ง
เกิดความคิดรวบยอด หลักการ หรือสมมติฐานต่างๆ ซึ่งสามารถนำไปทดลองหรือประยุกต์ในสถานการณ์ใหม่ๆ
ได้ มีนักการศึกษาหลายท่านได้อธิบายแนวทางการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบของกิจกรรมการบริการสังคม
กล่าวคือ การที่จะออกไปเรียนรู้ต้องทำความเข้าใจในทฤษฎีและผนวกกับการศึกษาความต้องการของชุมชน แล้ว
จัดทำในรูปแบบของโครงการบริการวิชาการ ร่วมวางแผน ลงมือปฏิบัติกับชุมชน โดยเริ่มจากผู้เรียนทำการศึกษา
สภาพความต้องการและปัญหาของชุมชน เป้าหมายที่แท้จริง ซึ่งการเรียนการสอนในรูปแบบของการบริการสังคม
นั้น ประกอบด้วย

1. ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรมและสะท้อนความคิดจากการทำกิจกรรมบริการสังคมตามความรู้
ความสามารถ ประสบการณ์ และการเตรียมการของผู้เรียนเอง โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำและให้
คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด
2. กิจกรรมบริการสังคมเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและสอดคล้องกับ
วัตถุประสงค์ของรายวิชา ผู้เรียนจะต้องสำรวจสภาพของชุมชนก่อน เพื่อนำองค์ความรู้ของผู้เรียนที่มีมาพัฒนา
ตามความต้องการของชุมชน
3. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเรื่องที่เรียน โดยใช้ผลการประเมิน
การเรียนรู้ของผู้เรียนประกอบการประเมินผลของผู้สอน

4. การประเมินความพึงพอใจของกิจกรรมการเรียนรู้โดยการบริการสังคม ชุมชนมีส่วนร่วมประเมินความพึงพอใจของการรับบริการ ผู้เรียนประเมินความพึงพอใจของการให้บริการจากการทำกิจกรรมทางวิชาการ (Zlotkowski, 2000 cited in Nuangchaler, 2015)

ในการศึกษาของปาริชาติ ประเสริฐสังข์ (Prasertsang, 2013) ได้อธิบายขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยการบริการสังคมว่า มีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทการจัดการเรียนการสอน โดยสรุปเป็นขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ไว้ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เตรียมการ (P-Preparation) ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน ผู้สอนทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ร่วมกันอภิปรายหาแนวทางแก้ไขปัญหอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมการบริการวิชาการแก่สังคมตามพื้นฐานความรู้ ความสามารถ และศักยภาพของผู้เรียน ในขณะเดียวกัน การทำงานร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและผู้เรียนกับชุมชนจะช่วยหล่อหลอมความเป็นพลเมืองที่ดี การเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าต่อสังคม การคิด การวางแผน และการสื่อสาร ยังช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพทางด้านสติปัญญาและอารมณ์ ชุมชนก็ได้มีโอกาสเรียนรู้วิทยาการใหม่ควบคู่ไปกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเปิดพื้นที่การพูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างคนแต่ละวัย ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติ (A-Action) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนร่วมกันจัดโครงการบริการสังคมตามแผนการที่ได้วางไว้ในขั้นที่ 1 ซึ่งการปฏิบัติจะต้องนำทฤษฎีและทักษะที่ผู้เรียนได้ศึกษามาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ชุมชนต้องเข้าใจและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีระหว่างที่ผู้เรียนจัดโครงการบริการสังคม ผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด ผู้เรียนจะต้องดำเนินการตามที่วางแผนร่วมกับชุมชน มีการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้รับบริการ การประเมินความพึงพอใจหรือผลที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์ การสอบถาม การบันทึกสถิติ เพื่อนำผลที่ได้จากการปฏิบัติไปสะท้อนผลการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป และ ขั้นตอนที่ 3 สะท้อนคิด (R-Reflection) เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนนำผลการปฏิบัติการบริการสังคมมารวบรวมสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียน ซึ่งอาจนำเสนอโดยการบรรยาย จัดทำโปสเตอร์ แผ่นพับ หรือนำเสนอผ่านวิดีโอ และผู้เรียนจะต้องสะท้อนผลการปฏิบัติผ่านร่องรอยที่เก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การสอบถาม การสัมภาษณ์ ในส่วนที่ชุมชนสะท้อนผลและผู้เรียนสะท้อนผล บทบาทของผู้สอนในขั้นตอนนี้จึงทำหน้าที่เป็นผู้คอยเสนอแนะและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของพลเมืองที่ดี จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้โดยการบริการสังคมอาศัยหลักการการเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้จากรูปรธรรมไปสู่นามธรรม ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดและความรู้ใหม่ด้วยตนเอง จึงทำให้มีความหมายต่อตนเองและประสบการณ์ในการบริการสังคมนับเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าสูงต่อการเรียนรู้ การบริการสังคมตามความต้องการของมนุษย์ ชุมชน และสังคม นอกจากเป็นการช่วยเหลือสังคมโดยตรงแล้ว ประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับยังสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคมและพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียนได้อย่างดี การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นการเรียนรู้จากความเป็นจริงและสภาพที่แท้จริง จึงเป็นการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตและสังคมได้จริง การเรียนรู้โดยการบริการสังคมจึงเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ทั้งในเนื้อหาวิชาและมีการพัฒนาตนเองเพื่อการเป็นผู้มีจิตสาธารณะได้

การพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการทางปัญญาในการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกและการเรียนรู้ตามสภาพการณ์จริง เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เตรียมผู้เรียนให้เป็นคนทำงานที่ใช้ความรู้ (Knowledge Worker) และเป็นบุคคลที่พร้อมเรียนรู้ (Learning Person) มีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ทักษะการทำงานเป็นทีม การคิดเชิงวิพากษ์ รวมทั้งทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม พัฒนาบัณฑิตให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข มุ่งสู่ผลลัพธ์บัณฑิตที่มีความสมบูรณ์ตามอัตลักษณ์ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี คือ จิตบริการ มีวินัย ใฝ่รู้ การพัฒนาให้นักศึกษาพยาบาลมีจิตสาธารณะสามารถกระทำได้โดยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้

กระบวนการทางปัญญา มีการจัดการเรียนการสอนทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนการสอนนอกชั้นเรียนที่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีประสบการณ์ตรง ได้แก่ การศึกษาสภาพจริง และการบริการสังคม ซึ่งนับตั้งแต่ปีการศึกษา 2558 จนถึงปัจจุบัน ผู้ศึกษาในบทบาทของผู้ประสานงานรายวิชาทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 1 ได้จัดการเรียนการสอนในรูปแบบของการบูรณาการเรียนการสอนกับการบริการวิชาการในเนื้อหาบทที่ 4 จิตสาธารณะ เรื่อง จิตสาธารณะกับการแก้ปัญหาสังคมแก่ผู้ด้อยโอกาส โดยจัดให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการบริการสังคม (Service Learning) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้รับบริการวิชาการซึ่งประกอบด้วย นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เยาวชนของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี และผู้รับบริการของศูนย์สาธิตจิตสังคมบำบัด โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ รวมจำนวน 140 คน มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในการมีทักษะชีวิตที่ดี ตลอดจนให้นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 1 สามารถประยุกต์ความรู้จากการบริการวิชาการแก่สังคมสู่การเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะได้เหมาะสม จากการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้โดยการบริการสังคม ผู้ศึกษาเชื่อว่าเป็นการเรียนการสอนรูปแบบหนึ่งที่ช่วยพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลได้ โดยผู้ศึกษาจะขออธิบายการจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการบริการสังคมมาใช้ในรายวิชาทักษะชีวิต บทที่ 4 จิตสาธารณะ ดังนี้

1. ผู้ประสานงานรายวิชาและผู้สอนร่วมกันทบทวนและวิเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนในปีการศึกษาที่ผ่านมา หลังจากนั้นทำการวางแผนปรับปรุงการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับรายวิชาและหลักสูตร โดยศึกษาหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา รูปแบบการจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล
2. ผู้ประสานงานรายวิชาและผู้สอนร่วมกันพิจารณาและตัดสินใจเลือกรูปแบบการเรียนรู้โดยการบริการสังคม และเลือกเนื้อหาบทที่ 4 จิตสาธารณะ โดยบูรณาการเรียนการสอนกับการบริการวิชาการในเนื้อหาบทที่ 4 จิตสาธารณะ เรื่อง จิตสาธารณะกับการแก้ปัญหาสังคมแก่ผู้ด้อยโอกาส
3. ผู้ประสานงานรายวิชาชี้แจงหลักการ วัตถุประสงค์ และประโยชน์ของการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบการเรียนรู้โดยการบริการสังคม ซึ่งประกอบด้วย การเรียนรู้ตามสภาพการณ์จริง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการสะท้อนคิด
4. ผู้ประสานงานรายวิชาประสานงานกับผู้รับผิดชอบแหล่งรับบริการวิชาการ และร่วมกับตัวแทนนักศึกษาพบผู้รับบริการวิชาการเพื่อประเมินสภาพปัญหาและความต้องการรับบริการวิชาการ หลังจากนั้น นักศึกษากลุ่มย่อยร่วมกำหนดแผนการดำเนินการ ออกแบบกิจกรรมบริการวิชาการ จัดเตรียมเนื้อหาบริการวิชาการ และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการดำเนินโครงการ โดยมีอาจารย์ประจำกลุ่มคอยให้คำแนะนำ
5. อาจารย์ประจำกลุ่มและนักศึกษาให้บริการวิชาการแก่สังคม ได้แก่ การบรรยาย เรื่อง การพัฒนาคุณภาพทางอารมณ์ การอภิปราย เรื่อง ทักษะชีวิตในเด็กและเยาวชน กิจกรรมการแสดง เรื่อง พฤติกรรมกล้าแสดงออก และกิจกรรมสะท้อนคิด เรื่อง จิตสาธารณะกับการแก้ปัญหาสังคมแก่ผู้ด้อยโอกาส ณ สถานที่ดำเนินโครงการ คือ โรงเรียนบ้านสุขน โรงเรียนบ้านบางชุมไธ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี และศูนย์สาธิตจิตสังคมบำบัด โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
6. อาจารย์ประจำกลุ่มและนักศึกษาประเมินผลโครงการด้วยแบบประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการ บันทึกการสะท้อนคิด และสรุปความรู้จากการบริการวิชาการลงในแผนการสอนบทที่ 4 เรื่อง จิตสาธารณะ โดยเน้นการนำผลจากการบริการวิชาการ เรื่อง จิตสาธารณะกับการแก้ปัญหาสังคมแก่ผู้ด้อยโอกาสสู่การเรียนรู้ห้วงการพัฒนาตนเองเพื่อการเป็นผู้มีจิตสาธารณะ

จากการดำเนินโครงการ พบว่า ผู้รับบริการวิชาการ รวมจำนวน 140 คน ประกอบด้วย 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนบ้านสุขน จำนวน 36 คน 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนบ้านบางชุมไธ จำนวน 30 คน 3) เยาวชนของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 38 คน และ 4) ผู้รับบริการศูนย์สาธิตจิตสังคมบำบัด โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จำนวน 36 คน ทำการประเมินผลโครงการด้วยแบบประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการ ประกอบด้วยข้อคำถาม 18 ข้อ

โดยคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ นักศึกษาเขียนบันทึกการสะท้อนคิด ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 6 ข้อ ที่ครอบคลุมกระบวนการเรียนรู้โดยการสะท้อนคิดของกิบส์ (Gibbs, 2000 cited in Boonthum, Yutthawisut, Boaleung, Kaewprom, & Rungruang, 2015) คือ 1) เหตุการณ์ที่ฉันประทับใจคือเหตุการณ์ใดและเป็นอย่างไร 2) ในตอนนั้นฉันรู้สึกต่อเหตุการณ์นั้นอย่างไร 3) เหตุการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดผลลัพธ์ตามมาอย่างไร 4) ฉันจึงเกิดคำถามขึ้นในใจว่าคำถามที่เกิดขึ้นในใจฉันเป็นอย่างไร 5) หลังจากที่ได้กลับไปทบทวนข้อมูลความรู้และนึกถึงเหตุการณ์นั้น ฉันก็ได้เรียนรู้อะไรบ้าง และ 6) ฉันจะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเองอย่างไร หลังจากนั้นผู้สอนและนักศึกษาทำการสรุปความรู้จากการบริการวิชาการลงในแผนการสอนบทที่ 4 เรื่อง จิตสาธารณะ โดยเน้นการนำผลจากการบริการวิชาการ เรื่อง จิตสาธารณะกับการแก้ปัญหาสังคมแก่ผู้ด้อยโอกาส สู่การเรียนรู้หัวข้อการพัฒนาตนเองเพื่อการเป็นผู้มีจิตสาธารณะ ดังรายละเอียดการประเมินผลโครงการ ดังนี้

1. ผู้รับบริการวิชาการมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในการมีทักษะชีวิตที่ดี โดยมีความรู้และความเข้าใจตามข้อคำถามความรู้ ความเข้าใจหลังเข้ารับบริการวิชาการอยู่ในระดับดีมาก และมีความพึงพอใจ ในภาพรวมของการบริการวิชาการแก่สังคม โดยมีคะแนนความพึงพอใจของผู้ร่วมโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก

2. นักศึกษาสามารถประยุกต์ความรู้จากการบริการวิชาการแก่สังคมสู่การเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ โดยนักศึกษาแสดงความคิดเห็นผ่านบันทึกการสะท้อนคิดว่าการเรียนรู้จากการบริการวิชาการแก่สังคมเป็นสิ่งที่ดี สามารถนำผลจากการบริการวิชาการแก่สังคมสู่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ รู้สึกประทับใจเมื่อพบน้องๆนักเรียน น้องๆน่ารัก บริสุทธ์ และน่าสงสาร บางคนใส่เสื้อผ้าเก่าๆ ไม่มีรองเท้านักเรียนใส่ มีเพียงรองเท้าแตะ และเกิดความรู้สึกสงสารพวกเขาตามมา รู้สึกว่าคนเราช่างแตกต่างกันเหลือเกิน เพราะพวกเขาขาดโอกาสหลายอย่างที่เราคควรให้การช่วยเหลือเท่าที่ เราจะสามารถทำได้ ”

“ รู้สึกตื่นเต้นที่ได้ไปทำกิจกรรมที่โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ เมื่อได้เจอผู้ป่วยก็รู้สึกประทับใจ เพราะพวกเขาน่ารัก ใจดี ไม่น่ากลัวอย่างที่คิดไว้ ให้ความร่วมมือดีมาก แต่ก็รู้สึกสงสารตามมาว่าเขาเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่เราควรให้การช่วยเหลือเท่าที่จะสามารถทำได้ ”

“ ไม่เคยคิดเลยว่าจะมีกลุ่มน้องๆที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่มีชีวิตแบบนี้ รู้สึกสงสารเห็นใจ และมีความเข้าใจมากขึ้นว่าคนเราเกิดมาไม่เหมือนกันและได้รับโอกาสไม่เท่ากัน ถ้าเป็นไปได้ก็อยากให้เขาได้รับโอกาสดีทุกอย่าง เรา รู้สึกสงสารและอยากช่วยเหลือเท่าที่กำลังของนักศึกษาปี 1 จะทำได้ ”

“ ตอนเจอน้องๆที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน รู้สึกแปลกๆ ตื่นเต้น แต่พอได้ร่วมกิจกรรมทำให้ได้เรียนรู้การใช้ชีวิตและความเป็นอยู่ของน้องๆ รู้สึกสงสารและคิดว่าพวกน้องๆคงต้องการโอกาสจากสังคม ถ้าเราเป็นเขา เราก็ต้องการโอกาสเหมือนกัน หากเราสามารถช่วยเหลือเขาได้ ก็ควรช่วย แม้ว่าเราจะเป็นเพียงนักศึกษาปี 1 ที่ทำอะไรได้ไม่มาก ”

“ ได้เรียนรู้ว่าปัญหาของเรานั้นเล็กเพียงนิดเดียวเมื่อเปรียบเทียบกับปัญหาของผู้ป่วยที่ศูนย์สาธิตจิตสังคมบำบัด เขาต้องต่อสู้กับความรู้สึกของเขาเองและต่อสู้กับความรู้สึกของผู้อื่นว่าจะเปิดโอกาสให้เขากลับไปอยู่ในสังคมอีกหรือไม่ ซึ่งจะพยายามใช้โอกาสจากกิจกรรมบริการสังคมในการพัฒนาตนเองให้มีจิตสาธารณะให้มากขึ้น ”

“ การพัฒนาจิตสาธารณะสามารถทำได้ตั้งแต่สิ่งเล็กๆในรูปของการให้วัตถุและสิ่งของแก่ผู้อื่น เช่น การรวบรวมเงินจากสมาชิกภายในกลุ่มคนละ 50 บาท ซื้ออุปกรณ์เครื่องเขียนเล็กน้อยและนำมาเป็นกำลังใจให้กับน้องๆ หรือการสละแรงกายและเวลาในการช่วยเหลือผู้อื่น และการให้กำลังใจผู้ที่กำลังมีความทุกข์ ”

“ การได้รับรู้ปัญหาสังคมและได้ร่วมแก้ปัญหาสังคมแก่ผู้ด้อยโอกาสในโครงการนี้เป็นประสบการณ์ที่ดีมากๆ ทำให้เราเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ได้ฝึกการเป็นผู้มีจิตสาธารณะ ได้ฝึกการเป็นผู้ให้โดยไม่หวังผลตอบแทน

สามารถให้ได้ตั้งแต่ให้สิ่งของ ให้ความช่วยเหลือโดยการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่พวกเขา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องเป็นการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทน จึงจะเกิดการพัฒนาคติธรรมอย่างแท้จริง ”

“ การได้ร่วมกิจกรรมบริการสังคมทำให้รู้สึกประทับใจภาคภูมิใจ และเข้าใจมากขึ้นว่ายังมีผู้อื่นในสังคมที่มีความทุกข์มากกว่าและต้องการความช่วยเหลือ หากเรามีโอกาสก็ควรให้การช่วยเหลือเท่าที่จะสามารถทำได้ตามกำลังของการเป็นนักศึกษา เช่น การให้สิ่งของเล็กๆน้อยๆ การให้กำลังใจ การให้ความรู้ การร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่น้องๆในโรงเรียนประถมศึกษา ”

“ จิตสาธารณะทำได้ตลอดเวลา ทั้งการให้สิ่งของ เงินทอง การช่วยเหลือเพื่อนในทางที่ถูกต้อง การช่วยอาจารย์ถือของ การช่วยรักษาสมบัติของส่วนรวม การช่วยเหลือสังคม ซึ่งการบริการสังคมเป็นสิ่งที่ดีมาก และควรลงมือทำกิจกรรมบริการสังคมอย่างต่อเนื่องเท่าที่จะมีโอกาส ”

“ หลังจากได้ร่วมกิจกรรมบริการวิชาการแก่สังคมที่โรงเรียนบ้านสุขนกับน้องๆนักเรียน คิดว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษาพยาบาล เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการฝึกตนเองในการเป็นผู้ให้ และสามารถพัฒนาตนเองต่อไปให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ ”

จากตัวอย่างการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสราษฏร์ธานี แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้โดยการบริการสังคมเป็นสิ่งที่ดี นักศึกษามีความรู้สึกที่ดีในการบริการสังคม ทำให้นักศึกษาเกิดความคิดและความรู้ใหม่ เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชา เกิดแรงจูงใจในการช่วยเหลือสังคม และต้องการที่จะนำประสบการณ์ในการบริการสังคมไปพัฒนาตนเองเพื่อการเป็นผู้มีจิตสาธารณะต่อไป นอกจากนี้ ผู้ศึกษาในบทบาทของผู้ประสานงานรายวิชาและอาจารย์ประจำกลุ่มย่อยได้ประเมินผลร่วมกันและได้ข้อสรุปที่ตรงกันว่า การให้นักศึกษาได้เรียนรู้โดยการบริการสังคมเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้คิดวางแผนการทำงานและลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง มีการแก้ปัญหาาร่วมกันผ่านการบริการสังคม ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ซึ่งนับเป็นวิธีการหนึ่งในการช่วยพัฒนาคติธรรมของนักศึกษาได้

บทสรุป

การพัฒนาคติธรรมของนักศึกษาพยาบาล โดยจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการบริการสังคม พบว่า 1) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาคติธรรมของนักศึกษาพยาบาล ในรูปแบบของการบูรณาการการเรียนการสอนกับการบริการวิชาการแก่สังคม 2) เป็นการเรียนรู้นอกชั้นเรียนที่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีประสบการณ์ตรงในการบริการสังคม การเรียนรู้ตามสภาพการณ์จริง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการสะท้อนคิด 3) เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ไปสู่นามธรรมที่อาศัยหลักการการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในการบริการสังคม ทำให้นักศึกษาเกิดความคิดและความรู้ใหม่ด้วยตนเอง 4) เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชา สามารถนำประสบการณ์จากการบริการสังคมไปใช้ประโยชน์ในชีวิตและสังคมได้จริง สร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาเกิดจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคม และมีการพัฒนาตนเองเพื่อการเป็นผู้มีจิตสาธารณะ

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

เนื่องจากในการจัดการเรียนการสอนโดยให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการบริการสังคมยังพบข้อจำกัดในการเตรียมความพร้อมของนักศึกษาก่อนการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลเกี่ยวกับการประยุกต์ความรู้จากการบริการสังคมสู่การพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลเป็นการประเมินผลในภาพรวมจากนักศึกษากลุ่มย่อยของแต่ละแห่งรับบริการโดยการสะท้อนคิดเพียงอย่างเดียว และยังไม่ได้ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะในรูปแบบอื่นๆ ของนักศึกษาพยาบาล ผู้ศึกษามีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะว่า ผลการศึกษานี้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับผู้สนใจนำไปใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษา ได้แก่ การเตรียมความพร้อมแก่นักศึกษาในประเด็นความรู้และทักษะที่จะนำไปบริการสังคมให้เกิดประโยชน์แก่ผู้รับบริการสูงสุด การจัดการเรียนรู้โดยการบริการสังคมในรายวิชาอื่นๆ ที่กระจายรายวิชาให้ครอบคลุมนักศึกษาทุกชั้นปี และการวิจัยเพื่อพัฒนาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล

เอกสารอ้างอิง

- Ajpru, H. (2001). Relationships between personal factors, leadership, lifestyle, self-directed Learning ability, and public consciousness of nursing students, Bangkok Metropolis. Unpublished master's thesis, Chulalongkorn University. (in Thai)
- Bhanthumnawin, D. (2001). The tree theory: Research and Development (4th Ed). Bangkok: National Institute of Development Administration. (in Thai)
- Boonthum, A., Yuthawisut, S., Boaleung, T., Kaewprom, C., & Rungruang, K. (2015). Development on Reflective Clinical Skills of Nurse Students; The Journal of Prapokklao Hospital Clinical Medical Education Center, (32)3, 244-255. (in Thai)
- Jisamak, P. (2010). Preparation of knowledge and understanding of the ASEAN Community. School of General Education, Kasem Bundit University. (in Thai)
- Kamsrichan, W. (2001). Civic-Minded in The Context of Thai Civil Society. Unpublished doctoral dissertation, Mahidol University. (in Thai)
- Kienngam, N. & Mateewhatanakul, S. (2010). Factors Associated with Public Mind in Students of University. Journal of Yala Rajabhat University. (5)1, 101-108. (in Thai)
- Kuha, A. & Naraong-ard, S. (2011). Public Mind and Lifestyle of Prince of Songkla University's Students, Pattani Campus; Journal of Naradhiwas Rajanagarindra University, (3)2, 81-93. (in Thai National Institute of Development Administration. (In Thai)
- National Economic and Social Development Board. (2011). The Eleventh National Economic And Social Development Plan (2012-2015). Bangkok : National Economic and Social Development Board Office of the Prime Minister. (in Thai)
- Nuangchalerm, P. (2015). Development of Service Learning for Preservice Science Teachers. Journal of Thonburi University. (9)19, 30-39. (in Thai)
- Office of the Higher Education Commission. (2011). A Guide to Quality Assurance in Education Higher Education 2010. Bangkok: Parbpim Ltd. (in Thai)
- Pangpa, N. (2007). Participatory Action Research to Develop Public Mind of The lower Secondary Students at Ban Mon School under The Office of Sakonnakhon Primary Educational Service Area 2. Master's thesis, Sakon Nakhon Rajabhat University.

- Sakonnakhon. (in Thai)
- Prasertsang, P. (2013). The Development of Teaching Style by Social Services for Teacher Professional Students. Unpublished doctoral dissertation. Mahasarakrm University. Mahasarakrm. (in Thai)
- Rodkaew, B. (2010). The Development of Students' Public Mind by Doing Activities in Social Development Project. Rajabhat Sakon Nakhon University Journal. (2) 3, 79-91. (in Thai)
- Sugmak, K., & Pathumjaroenwattana, W. (2011). Development of a program to enhance Perspective on public consciousness of police volunteers. Thonburi Rajabhat University Journal. 5(1), 79-91. (in Thai)
- Vongmonta, A. (2010). Factors affecting towards public mind of Prince of Songkla University's Students, Pattani Campus; Kulayani Vadhana Institute of Cultural Studies. (in Thai)
- Vongmonta, A. & Bandisak, P. (2009). Public mind of students, Prince of Songkla University, Pattani Campus. Research report presentation in academic conference to present research results. Pattani : Prince of Songkla University Pattani Campus. (in Thai)
- Wanchaitanawong, W., Tanasuwan, P. and Pipatthanawong, W. (2008). Development of The volunteer spirit of nursing students in Boromarajonani Nursing College, Chiang Mai: Boromarajonani College of Nursing, Chiang Mai. (in Thai)
- Wisetchoo, S. (2011). The Development Public Mind Process of Students, Kong Chai Witthayakom School. Unpublished master's thesis, Mahasarakham Rajabhat University. (in Thai)